

SANAT VE TÜRKLERİN DOSTU EDUARD ZUCKMAYER'İN ÖLÜMÜ ÜZERİNE

Yazan : KURT SYD NOW

Çeviren : YILDIRAY ERDENER

Ağustos 72
M-FILARMONİ-06

25.7.1972 tarihli Frankfurter Allgemeine Zeitung'dan
1935 yılından bu yana Ankara'da çalışan Eduard Zuckmayer 82. yaş günün-
den kısa bir süre önce geçenlerde orada öldü. Kendisinden altı yaş küçük
erkek kardeşi Carl, arkadaşları ile öğrencileri tarafından «Zuck» diye çağ-
rılırdı.

Kemancı Ali Uçan ve Piyanolu Trio ile bu yılki son konser programları o'nun
daha önceki yıllarda olduğu gibi iyi bir piyanist olduğunu kanıtıyor. Haydn,
Mozart ve Brahms'dan başka A. Adnan Saygun (Doğ. 1907) ile Nurhan Can-
gal (Doğ. 1927) gibi Türk bestecileri de bu programlarda yer almaktaydılar.
1920'lerde Paul Bekker, Karl Holl ve diğer eleştirciler tarafından «Olgun
ve ruhu etkileyen olağanüstü bir piyanist» olarak nitelendirilen Zuckmayer
böylece üne kavuştu. Piyanodaki bu parlak çalışımı o, ölümüne dek sürdür-
müştür. 1946 yılına kadar Bach, Beethoven ve Brahms'ın iki konçertosunu
Türkiye'de ilk kez seslendiren de o'dur.

Zuckmayer'in esas uğraşısı kuşkusuz ki müzik öğretmeni yetiştirmektir. 1970
yılında 80 yaşında (!) iken Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü Şefliğin-
den ayrılmış ama ölümüne dek haftada 16 saat Piyo, Teori ve Eşlik ders-
leri vermeye devam etmiştir. 1935 yılında Ankara Devlet Konservatuarı'nın
geliştirilmesinde Paul Hindemith'in yükümlülüklerini üzerine almış ve an-
den orada kalma kararını verme zorunda kalmıştır. 1938 yılında ise şimdiye
kadar tek bir kurum olarak kalan liselere müzik öğretmeni yetiştiren Gazi
Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümünü kurmuştur.

Yetiştirdiği yüzlerce öğrenci ilk kez burada batı müziği ile karşılaşmışlar,
bu müziğin öğrenimini yapmışlar ve benimsemişlerdir. Zuckmayer onlara
Bach'dan Bartok, Hindemith ve Stravinsky'ye kadar tüm besteciler'in evren-
sel vokal ve enstrümantal yapıtlarını tanıtmış, onlarla Haydn'in «Mevsim-
ler»ini, Mozart'ın «Requiem»ini, Händel'in «Samson» ve «Messias»'ını seslen-
dirmiştir. Bu yapıtların yanında çağdaş ve türk müziğini kapsayan prog-
ramları, her yıl düzenlediği yurt içi gezileri ile İzmir, Trabzon ve Antakya'ya
kadar götürmüştür. Aynı zamanda batı koro yapıtlarının sözlerini de türk-
çeye çeviren Zuckmayer, söylendiğine göre türkçeyi yerli ahalden ayırt edi-
lemeyecek şekilde kusursuz konuşuyordu.

Şartlar zorunlu kılmadığı halde o'nun Ankara'da müzik eğitimcisi olarak
kalması öte yandan piyanist, orkestra yöneticisi ve Mainz'daki «Çağdaş Mü-

zik Derneği» kurucusu olarak sürdürdüğü etkinlikleri bir kenara iterek 1926 yılında Kuzey Denizindeki Juist adasına koşması anlaşılabilir. Bunun nedenlerini herhalde o zamanın özellikleri olan sanat hayatına fazla değer vermemek, buna karşı müzik ile hayatı birleştirerek bir bütün haline getirmek ve bunda bazı hamleler yapmada aramak gerekir. Fakat üne kavuştuğu çevreyi tamamen terketme kararını vermesi yine de başka nedenlere dayanmalıdır. Bu ancak Martin Luserke'nin «Schule am Meer = Sahildeki Okul»undaki yoğun hayatı tanımış onlarca anlaşılabilir.

Şair ve Eğitimiçi Luserke ile çalışmanın verimli sonucu «Herbstkantate = Sonbahar Kantatı»nı oluşturdu. Wolfgang Fortner bu yapıtın Schott Yayın evinde basılması için katkıda bulunmuştu. »Die tönenden Steine auf Monga = Monga üstünde tınlayan taşlar» ile «Der Trommler = Trampetçi» önemli sayılabilecek şarkılı oyun denemelerindendir. Zuckmayer orada Walt Whitman'ın sözleri üzerine «Kameradschaftskantate = Dostluk Kantatını» yazdı. Bunlardan başka birçok koro ve sonatlar besteledi. Zuckmayer ile 1920 yılında Hindemith'in Re Majör Op. 11 Nr.2 keman sonatını seslendiren Carl Strub, daha sonra birçok kez bu okula, haftalarca süren ziyaretler yapmış böylece «günlük sonat» çalışmaları devam etmiştir.

1933 yılı, cesur müzik denemeleri için bu okulun son yılı oldu. İkinci dünya harbinden sonra ihmal edilip bir kenara itilmiş yabancı gibi Almanyada dolaşan Zuckmayer, dalgalar Ankara'ya taşıyınca kadar, «Odenwaldschule = Odenwald Okulu»nda etkinliklerine devam etme olanakını buldu.

Genç «Zuck» önce hukuk öğrenimine başlamıştı, daha sonra Münih'de R. Louis'in Berlin'de R. Kahn'ın ve Köln'de özellikler Fr. Steinbach'ın yanında müzik öğrenimini tamamladı ve şehrin «Wüllner Armağanı» ile taltif edildi.

Carl Zuckmayer hayat anıları kitabında «Als wär's ein Stück von mir = Benden bir parça imiş gibi» ilk çocukluk dönemindeki Eduard'a ait izlenimlerini şöyle yazıyor: «Müzik, oturduğumuz kıyıdaki güçlü, yumuşak ve öfkeli Ren nehri gibi gençlik yıllarım boyunca bir sel gibi aktı, hayattaki şairane ve edebî izlenimlerimi hazırlayıcı ve şekil verici bir unsur olarak son derece etkilemiştir ki bu, büyük ölçüde ağabeyim ile ilgilidir. Benden altı yaş kadar büyük olan ağabeyim Eduard, benim için, büyümekte olanlar arasında seyrek görülen olağanüstü bir rol oynamıştır.»

Almanya, Avusturya veya Fransa gibi ülkelerde müzik öğrenimlerini bitirmiş veya şimdi bu öğrenimlerine devam eden birçok Türk genci bunu Eduard Zuckmayer'e borçludurlar. Geri döndüklerinde, mezun oldukları Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümünde aldıkları mirası kendilerine özgü bir şekilde yürütmektedirler. Acaba Türkiye'deki 37 yıllık hizmetleri için görülebilen bir Anıt yapılacak mıdır? Yaşama kuvvetini aldığı fikir, o'nun sanat ve fikir gücünün, sığındığı bu ülkede, unutulmamasına etken olacaktır.

Not : Geçen sayımızın 3. sayfasında «Sayın Konuklarımız» başlığı ile yayınlanan konuşma, İbrahim Muslu'ya ait olmayıp G. E. E. Müzik Bölümü Şefi Yıldırım Erdener'e aittir.

Özür dileyerek düzeltiriz.